

ОСОБЛИВОСТІ ДУХОВНОГО БУТТЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНЦЯ

Кожну епоху розвитку людства визначає тип моральної свідомості, який виступає домінуючим для даного часу, певного народу, конкретних соціально – економічних умов. В усі часи людство надзвичайно обережно, делікатно ставилося до становлення духовності особистості, адже на міцному ґрунті духовності, моральності, культури зростає особистість відповідальна за думку, слово, вчинок.

Актуальність теми дослідження. Проблема духовності перебуває в стані трансформації, здійснення програм реформування, розвитку соціального управління, пошуку ціннісних ідеалів, сенсів. Сучасні історичні умови розвитку суспільства потребують соціальної рефлексії та актуалізують теоретичні й методологічні проблеми духовної культури особистості.

Об'єктом дослідження виступає «портрет» сучасного українця.

Предмет дослідження: духовність як основа буття сучасного українця.

Мета роботи:

- проаналізувати сучасний стан духовної культури українського суспільства;
- визначити шляхи формування духовності особистості через менталітет та мову українського народу;
- дати аналіз основних проблем духовної культури сучасного українця в умовах трансформації.

Проблема духовності досліджувалась такими видатними філософами, як В.Соловйов, М.Бердяєв, Г.Сковорода, М.Хвильовий, О.Гончар, В.Андрущенко, Г.Горак, О.Киричук, В.Бех, В.Воронкова, В.Жадько та ін.

Сучасний стан суспільного буття характеризується важкими обставинами перехідного етапу і визначається науково–філософською думкою (рефлексією), як становлення інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство акумулює для людини надзвичайні можливості освоєння світу, хоча сьогодні зберігається дисбаланс між духовною і практичною його сторонами.

Людина життєдіє в соціокультурному середовищі, орієнтується на результати діяльності інших людей, таким чином вона взаємодіє з різними типами духовності. Взаємозв'язок відбувається тоді, коли людина отримує соціальний досвід, знання, вибирає національну культуру, а також під час глибокої внутрішньої духовної роботи, результати якої обов'язково повинні ввійти в соціокультурне середовище. У цьому сенсі духовну цілісність людини трактують як здатність самовідтворюватися на новому рівні духовного буття.

Сучасний духовний стан українського суспільства оцінюється дуже негативно і науковцями, і представниками релігійних конфесій, і діячами мистецтва. Серед найнегативніших факторів такого стану передусім: некерованість процесів становлення демократичного суспільства; неможливість користуватися ціннісними орієнтирами своїх батьків; неузгодженість системи виховання і освіти, що приводить до сполучення протилежних тенденцій у суспільній свідомості; послаблення ролі родини, духовної спадщини попередніх поколінь і освітніх закладів в процесі виховання.

«Духовність – це інтегративна якість особистості, що визначає смисложиттєві цінності, які формують людяне відношення до інших, гуманізм, забезпечують духовний розвиток особистості»[3, с.135]. Під духовним розвитком особистості розуміється процес індивідуально-особистісного залучення до духовної культури суспільства, оволодіння загальнолюдськими, соціокультурними, національними цінностями і досвідом людства в процесі духовно-практичної діяльності та самостійного творчого розвитку кожної особи. Тобто, головним для будь-якої особистості, виступає *виховання* і *самовиховання*.

«Виховання духовності людини розуміється як використання творчої і мистецької діяльності, наслідування етичних законів, вивчення здобутків національної і світової культури, що за сутністю є процесом створення людини. **Самовиховання** розпочинається з прагнення людини до самовдосконалення, особистість повинна прагнути до самоствердження в усіх видах діяльності. Головною лінією самовиховання постає самовідповідальність, а основою самосвідомості – діяльність самопізнання, здатність до розвитку саморегуляції.» [3, с.136].

Потреба в духовності актуалізується ще до того, як людина зможе оформити індивідуальну і суспільну мораль. Сама мораль не може людину заставити бути людиною,

однак її принципи виховання, завдяки волі людини, здатні зняти внутрішню напругу у глобалізованому світі, яка все-таки є наслідком простого «підліткового егоїзму людства». Духовність також розглядається, як здатність особистості творити свій внутрішній Всесвіт на основі загальнолюдських і національних цінностей, завдяки якому реалізується ототожнення людини. Духовність формується через мовознавство, шляхом усвідомлення явища мови до механізму трансляції смислу. За допомогою мови результати пізнання закріплюються в пам'яті. Передача засобами мови культури і досвіду людства з покоління до покоління, з століття до століття можлива тільки завдяки її закріпленню у знаковій та символічній формі. Мова виступає механізмом реалізації духовного, бо є засобом соціокультурної самоідентифікації особистості.

Сучасний світ насичений не стільки міжіндивідуальними комунікаціями, скільки комунікаціями індивіду з витвору інших. Тобто для сучасності, в порівнянні з минулим, характерним є зменшення міжособистісного спілкування. Цей факт обумовлює формування іншої шкали цінностей, що веде до формування нового типу духовності, точніше до нового соціально-історичного усвідомлення.

В ході з'ясування особливостей становлення духовної культури особистості в сучасному українському суспільстві встановлено, що вони обумовлені глобалізаційними процесами в світі, трансформацією українського суспільства і глибинною національною основою - менталітетом українського народу. Особливості становлення духовності особистості обумовлені українською ментальністю. Духовне зростання людини неможливе без усвідомлення своєї національної особливості і приведення її у відповідність з розвитком суспільства і світу. Це означає, що історичний досвід українського народу, в якому загартувалися ідеали свободи, віри, індивідуалізму, гумору, оптимізму додають особливостей становленню духовної культури громадянина України.

З огляду на перехідний етап розвитку українського суспільства визначено певні особливості процесу становлення духовної культури особистості: нерівність можливостей для саморозвитку, ускладнення національної самоідентифікації, збільшення об'єму інформації ускладнює процес планування і вибору шляхів саморозвитку, хоча і збільшує кількість можливих варіацій процесу. Визначені особливості представляють ускладнення і труднощі для процесу становлення духовної культури українця.

Національними особливостями становлення духовної культури українця можна вважати гумор і оптимізм, які теж згрунтовані в ментальності українського народу, причому найоптимістичніший спосіб, який дозволяє особистості водночас зорієнтуватися і підбадьорити саму себе.

«Взагалі, цілісний національний портрет українця, який можна скласти з творів дослідників української історії виходить досить привабливим: поетичним ставленням до природи (М.Костомаров), автохтонною демократичністю суспільного життя і шанобливим ставленням до жінки і старших поколінь (В.Антонович), полярними модусами екзистенційного відношення до життя (О.Кульчицький), самостійністю української культури (М.Хвильовий). Але в цілому, природа української ментальності виступає як подвійно-парадаксальна»[1, с. 9].

Таким чином, складнощі становлення духовної цілісності сучасного українця обумовлені особливостями ментальності, глобалізаційними і трансформаційними процесами суспільства. Але ці ускладнення і труднощі пояснюються зростанням ролі особистості в системі духовного.

Становлення духовності особистості залежить від волі і активності, хоча обмежується рівнем попереднього історичного розвитку суспільства. Однією з характеристик духовного життя особистості є гармонійна сполучність ідеальної (свідомої) і матеріальної діяльності.

Література

1. Вірковський А.П., Вознюк О.В. Про особливу духовну роль українського етносу // *Актуальні проблеми моделі освіти та здоров'я: шляхи духовного розвитку людини і суспільства: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*: - КІП. - Київ, 2005. - 143с.
2. *Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002. - № 347. - 27с.*

3. Павлов В.І. Духовність як екзистенційний простір особистості // *Пост сучасність: проблеми духовної свободи особистості: Монографія / За ред. канд.філос.наук О.О.Сердюк.* – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2006. – 249с.
4. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства і держави // *Вісн. НАДУ.* – 2004. – Вип. 2. – 383с.
5. Сурмін Ю.П. Ціннісні процеси пострадянського суспільства: методологічний аспект: Зб. наук. пр. НАДУ. – 2003. – Вип. 1. – 215с.
6. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач, Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
7. Гончарук, Т. В. Проблеми людини та української духовності у філософії О. Кульчицького / Т. В. Гончарук // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* – 2005. – Вип. 20. – С. 21-24.